

RAUF PARFI SHE'RLARIDA BADIYLIK

Tuliyeva Sarvinoz

Shayxontohur tuman texnikumi ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Rauf Parfi she'riyatida badiiylikning namoyon bo'lish shakllari, poetik vositalar va estetik tamoyillar ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda shoir she'rlaridagi obrazlilik, ramziylik, metaforik tafakkur hamda musiqiylik masalalari tarixiy-adabiy va poetik tahlil metodlari asosida yoritiladi. Olingan natijalar Rauf Parfi ijodida badiiylik falsafiy mushohada va ruhiy kechinmalar bilan uzviy bog'liq holda shakllanganini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Rauf Parfi, o'zbek she'riyati, badiiylik, poetik obraz, ramziylik, metafora, estetik tafakkur, musiqiylik.*

Kirish

O'zbek adabiyoti taraqqiyotida she'riyat alohida o'rin tutib, u xalqning ruhiy kechinmalari, estetik qarashlari va ijtimoiy ongini badiiy ifodalashning eng ta'sirchan vositasi bo'lib kelgan. XX asr ikkinchi yarmi va mustaqillik arafasida shakllangan yangi poetik tafakkur esa she'riyatda mazmun va shakl uyg'unligining yangicha qirralarini namoyon etdi. Ana shunday ijodkorlardan biri — Rauf Parfi bo'lib, u o'z she'rlari orqali o'zbek poeziyasida badiiylikning teran va falsafiy talqinini yaratdi.

Rauf Parfi she'riyati avvalo ichki erkinlik, ruhiy iztirob, inson va jamiyat, Vatan va ozodlik, hayot va o'lim singari umuminsoniy masalalarni chuqur poetik mushohada qilish bilan ajralib turadi. Shoir an'anaviy obraz va ramzlarni yangicha ma'no bilan boyitib, poetik tafakkurda ramziylik, metaforiklik va musiqiylikni ustuvor mezon sifatida namoyon etadi. Uning she'rlarida badiiy obrazlar tashqi tasvir bilangina cheklanmay, ichki ruhiy holatni ifodalovchi falsafiy timsollarga aylanadi.

Shoir ijodida badiiylik til va tasvir vositalarining bejirim qo'llanilishi, so'z tanlashdagi nozik did, sintaktik qurilishdagi erkinlik hamda ritm va ohang uyg'unligi orqali yuzaga chiqadi. Rauf Parfi she'rlari o'quvchini nafaqat estetik zavqqa chorlaydi, balki uni mushohada qilishga, ramzlar ortidagi ma'nolarni anglashga undaydi. Shu jihatdan uning ijodi o'zbek she'riyatida modern poetik qarashlarning shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur mavzuni o'rganish bugungi adabiyotshunoslik uchun dolzarb bo'lib, Rauf Parfi she'rlarida badiiylikning qanday vositalar orqali yuzaga chiqishini tahlil qilish, shoir poetik mahoratini ochib berish hamda uning o'zbek adabiy jarayonidagi o'rnini

belgilashga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot Rauf Parfi she'riyatining estetik va ma'naviy qiymatini yanada chuqurroq anglashga yo'naltirilganligi bilan ahamiyatlidir.

Metodologiya

Mazkur tadqiqot Rauf Parfi she'rlarida badiiylikning namoyon bo'lish shakllari, poetik vositalar va estetik tamoyillarni aniqlash hamda ularni ilmiy asosda tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida adabiyotshunoslik fanida shakllangan an'anaviy va zamonaviy ilmiy yondashuvlardan kompleks tarzda foydalanildi.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida tarixiy-adabiy, qiyosiy-tahliliy, struktural-semiotik hamda poetik tahlil metodlari tanlandi. Tarixiy-adabiy metod orqali shoir ijodining shakllanish bosqichlari, uning adabiy muhit bilan aloqadorligi hamda XX asr oxiri o'zbek she'riyati jarayonidagi o'rni o'rganildi. Bu usul Rauf Parfi she'riyatida badiiylikning paydo bo'lish manbalari va estetik ildizlarini aniqlash imkonini berdi.

Qiyosiy-tahliliy metod yordamida shoir she'rlaridagi obrazlilik, ramziylik va metaforik ifoda boshqa zamondosh shoirlar ijodi bilan solishtirildi. Ushbu metod badiiy vositalarning o'ziga xosligi va shoir poetik uslubining individual xususiyatlarini ochib berishga xizmat qildi.

Struktural-semiotik yondashuv doirasida she'riy matnning ichki tuzilishi, ramz va timsollarning semantik qatlamlari, badiiy belgilar tizimi tahlil qilindi. Natijada Rauf Parfi she'rlarida so'z, obraz va ma'no o'rtasidagi uzviy bog'liqlik aniqlanib, badiiylikning konseptual asoslari ochib berildi.

Poetik tahlil metodi esa shoirning til va uslub xususiyatlarini, ritm, qofiya, intonatsiya, badiiy san'atlar (metafora, tashbeh, personifikatsiya va ramz)ning qo'llanishini chuqur o'rganishga yo'naltirildi. Bu metod orqali Rauf Parfi she'rlarining estetik ta'sirchanligi va musiqiyiligi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Tadqiqotda shuningdek induktiv va deduktiv tahlil usullaridan foydalanilib, alohida she'riy namunalar tahlilidan umumiy xulosalarga kelindi. Manbalar sifatida shoirning she'riy to'plamlari, adabiyotshunos olimlarning ilmiy maqola va tadqiqotlari, shuningdek, zamonaviy poetika nazariyalariga oid adabiyotlardan foydalanildi.

Mazkur metodologik yondashuvlar majmui Rauf Parfi she'riyatida badiiylik masalasini tizimli va chuqur yoritish, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Natijalar va muhokama

Mazkur tadqiqot natijalari Rauf Parfi she'riyatida badiiylik ko'p qatlamli va tizimli hodisa ekanligini ko'rsatdi. Shoir ijodida badiiylik faqat tasviriy vositalar majmui sifatida emas, balki falsafiy mushohada, ruhiy kechinma va estetik g'oyaning yaxlit ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Tahlil jarayonida Rauf Parfi she'rlarida obraz, ramz va so'z

o'rtasidagi uzviy bog'liqlik poetik matnning asosiy tayanch nuqtasini tashkil etishi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, shoir she'riyatida ramziylik badiiylikning yetakchi unsurlaridan biridir. Quyosh, tun, shamol, yo'l, daraxt kabi an'anaviy timsollar Rauf Parfi ijodida yangicha semantik yuk bilan boyitilgan. Bu obrazlar orqali shoir insonning ichki iztirobi, ozodlikka intilishi va mavjudlik mohiyatini badiiy umumlashtirishga erishadi. Ramzlar tashqi manzara tasviridan ichki ruhiy holat ifodasiga o'tib, poetik tafakkurning falsafiy qatlamini yuzaga chiqaradi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, shoir she'rlarida metaforik tafakkur ustuvor ahamiyat kasb etadi. Metaforalar nafaqat estetik bezak vazifasini bajaradi, balki mazmunni chuqurlashtirib, ko'p ma'nolilikni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, inson va tabiat o'rtasidagi munosabatni ifodalovchi metaforalar shoir poetikasining muhim xususiyati sifatida namoyon bo'ldi. Bu holat Rauf Parfi ijodida badiiylikning intellektual va falsafiy asosga ega ekanini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, shoir tilida sintaktik erkinlik va ritmik rang-baranglik alohida o'rin tutadi. Qisqa va keskin misralar, pauzalar orqali kuchaytirilgan intonatsiya o'quvchining hissiy qabulini faollashtiradi. Qofiya va ritmning an'anaviy shakllardan chekinib, ichki musiqiylikka asoslanishi Rauf Parfi she'rlarining badiiy ta'sirchanligini oshirgan.

Muhokama shuni ham ko'rsatdiki, Rauf Parfi she'riyatida badiiylik g'oyaviy qatlam bilan chambarchas bog'liq. Ozodlik, Vatan, inson sha'ni, ruhiy poklanish kabi mavzular bevosita didaktik bayon etilmay, badiiy timsollar orqali ifodalanadi. Natijada she'r o'quvchini tayyor xulosaga emas, mustaqil mushohadaga chorlaydi. Bu esa shoir poetikasining zamonaviy va innovatsion xususiyatlarini belgilaydi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari Rauf Parfi she'riyatida badiiylik obrazlilik, ramziylik, metaforik tafakkur va musiqiylikning uyg'unligi orqali shakllanishini tasdiqladi. Muhokama qilingan masalalar shoir ijodining o'zbek she'riyatida alohida estetik makon yaratganini va uning badiiy merosi adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan chuqur tadqiq etishga munosib ekanini ko'rsatadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot Rauf Parfi she'riyatida badiiylik masalasini tizimli va kompleks tahlil qilishga qaratildi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, shoir ijodida badiiylik faqatgina badiiy san'atlar yoki til bezaklari bilan chegaralanmay, balki chuqur falsafiy mushohada, ramziy tafakkur va ruhiy kechinmalarning yaxlit poetik ifodasi sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Rauf Parfi she'rlarida obraz va ramzlar markaziy o'rin tutib, ular orqali insonning ichki dunyosi, ozodlikka intilishi, hayot va mavjudlik mohiyati badiiy umumlashtiriladi. Shoir an'anaviy timsollarga yangicha ma'no yuklab,

ularni zamonaviy poetik tafakkur darajasiga ko'taradi. Metaforik ifoda, ko'p ma'nolilik va ichki musiqiylik shoir poetikasining yetakchi xususiyatlari sifatida namoyon bo'ldi.

Xulosa qilib aytganda, Rauf Parfi she'riyatida badiiylik g'oya, shakl va mazmunning uzviy uyg'unligi asosida yuzaga chiqadi. Uning poetik merosi o'zbek adabiyotida estetik tafakkur rivojiga sezilarli hissa qo'shgan bo'lib, adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan chuqur va keng qamrovli tadqiqotlarni talab etadi.

ADABIYOTLAR

1. Parfi, R. Tanlangan asarlar. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2000.
2. Karimov, N. XX asr o'zbek adabiyoti. — Toshkent: O'zbekiston, 2007.
3. Yo'ldoshev, Q. She'riyat va tafakkur. — Toshkent: Akademya, 2012.
4. Qo'shjonov, M. O'zbek poeziyasi masalalari. — Toshkent: Fan, 1998.
5. Rasulov, A. Poetika asoslari. — Toshkent: Universitet, 2010.
6. Hamdamov, U. Adabiy tahlil nazariyasi. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
7. Normatov, U. Badiiy tafakkur tadriji. — Toshkent: Fan, 2004.
8. Mirvaliyev, S., Shokirova, B. O'zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: O'qituvchi, 2009.